

**Михайло Калініченко**

кандидат філологічних наук

доцент кафедри романо-германської філології РДГУ

Рівненський державний гуманітарний університет

Рівне, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5275-4715>[kalina.ua1980@gmail.com](mailto:kalina.ua1980@gmail.com)

## ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ ЕДГАРА АЛЛАНА ПО

Стаття присвячена аналізу літературно-критичного дискурсу Едгара Аллана По, його специфіці та впливу на розвиток американської літератури. Особлива увага приділена взаємодії «високої» та масової сенсаційної літератури, яку По розглядав як амбівалентне явище: водночас деструктивний чинник і потужний ресурс для формування нових художніх стратегій. Досліджено його ставлення до сенсаційності як невід'ємної складової американської культури XIX століття, що відповідала запитам демократичного суспільства. У статті використано дискурсивний аналіз, історико-генетичний і порівняльний методи, що дозволили розглянути літературно-критичну спадщину По у ширшому контексті північноамериканського романтизму. Окремо проаналізовано його критичні оцінки творів сучасників, зокрема Натаніеля Готорна, Джона Ніла та інших авторів сенсаційної літератури. Визначено, що По, критикуючи елітарне мистецтво за його відірваність від суспільних реалій, водночас засуджував і безконтрольну експлуатацію сенсаційності, яка призводила до руйнації художніх принципів. Результати дослідження засвідчують, що критичний дискурс По сформувався на межі двох протилежних тенденцій: з одного боку, прагнення до літературної автономії та збереження естетичних норм, з іншого – необхідності адаптації до масового літературного ринку. Його літературна критика демонструє не лише аналіз поточного стану літератури, а й намагання трансформувати її, поєднуючи сенсаційність із високими художніми стандартами.

**Ключові слова:** літературна критика; Едгар Аллан По; сенсаційна література; копійчана преса; Американський Ренесанс; романтизм; дискурс; американська література XIX століття.

### 1 ВСТУП

Літературна критика Едгара Аллана По залишається однією з найменш досліджених граней його творчості, попри її глибокий вплив на розвиток північноамериканської літератури. Традиційно По розглядається як майстер готичної прози, засновник жанру детективу та поет, чий твори увійшли до канону високої літератури. Однак його діяльність як критика не менш вагома, оскільки він не лише аналізував сучасну йому літературну продукцію, а й формував концептуальні засади літературного процесу, виразно окреслюючи межі між «високою» та масовою сенсаційною літературою.

У XIX столітті масова література відігравала визначальну роль у культурному житті Сполучених Штатів, що обумовлювалося як зростаючим впливом друкованих медіа, так і запитами демократичного суспільства. По не лише усвідомлював цю тенденцію, а й використовував її у власній творчості. Його літературно-критичні роздуми містять двоїстість: з одного боку, він засуджував низькопробність і хаотичність масової літератури, з іншого – визнавав її силу впливу на читацьку аудиторію та потенціал для трансформації. Дослідження критичного дискурсу По є ключем до розуміння його творчої еволюції та ширшого контексту американського романтизму. Попри те, що концепція «Американського Ренесансу», започаткована Ф.О. Матіссеном, відсторонила масову літературу від уваги літературознавців, вплив сенсаційної прози на естетику романтизму є незаперечним. У цій

статті розглянуто специфіку критичного дискурсу По, зокрема його спроби осмислення та переосмислення сенсаційності як явища, а також його прагнення до вироблення нових естетичних стратегій, що могли б поєднати художню досконалість із популярністю.

**Постановка проблеми.** Літературна репутація По, як і загалом засновників північноамериканського романтизму, потребує якщо не кардинального переосмислення, то принаймні суттєвого уточнення. Це зумовлено необхідністю врахування впливу масової сенсаційної літератури на художню прозу США. Водночас слід зважати на те, що понад століття історико-літературний аналіз базувався на класичній науково-гуманітарній парадигмі, обмеженій ідеологічними чинниками, що заважало належному розумінню унікальної природи цієї літератури. Сьогодні ж актуальним стає застосування методології дискурсивного аналізу, розробленої в межах сучасного посткласичного наукового підходу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Сформована історія північноамериканського романтизму ґрунтується на концепції «Американського Ренесансу», запропонованій Ф.О. Матіссеном у 1941 році. Відповідно до неї, видатні представники цього напрямку – По, Емерсон, Торо, Готорн, Вітмен, Мелвілл, Дікінсон – визнані творцями високого мистецтва, що відображає ідеали та суспільні прагнення американської демократії. При цьому спадщина «Американського Ренесансу» подається як сукупність універсальних, позачасових гуманістичних цінностей, що мають загальнолюдське значення. Очевидно, що подібна інтерпретація не була позбавлена ідеологічного підтексту та офіційно-пропагандистських конотацій. Однак, розглядаючи цю концепцію саме в історико-літературному аспекті, неможливо оминати її суперечливі моменти.

За однією з маловідомих версій, яку науковці, прихильні до державницького дискурсу американістики, воліють не афішувати, Матіссен спочатку не мав наміру використовувати пишномовний і відірваний від історичного контексту термін «American Renaissance». Первісно книга мала отримати назву «Man in the Open Air» з уточненням «Art and Expression in the Age of Emerson and Whitman» (Gunn, 1975, с. 28). Це відповідало дослідницьким інтересам автора, який прагнув об'єктивно висвітлити процес становлення американської літератури напередодні глибокої суспільної кризи, що згодом призвела до Громадянської війни. Матіссен усвідомлював усю складність цього явища, позначеного суперечностями та соціокультурними конфліктами: у той період висока література аж ніяк не була домінуючою в Сполучених Штатах, а молоде демократичне суспільство віддавало перевагу популярним, сенсаційним творам, які займали провідні позиції на книжковому ринку.

Точні причини, що змусили Матіссена змінити концепцію своєї книги, залишаються невідомими (і не є предметом цього дослідження). Однак результат говорить сам за себе: «Американський Ренесанс» зосереджується виключно на поступі високої літератури, повністю оминаючи феномен масової культури. Таке вибіркове висвітлення, безперечно, мало на меті зміцнення престижу національної літературної традиції. Закладена Матіссеном модель, згідно з якою американська популярна література XIX століття ніби ніколи й не існувала, зберігає свою актуальність і сьогодні. Ба більше, навіть сучасний розвиток «cultural studies» не зміг суттєво похитнути цю усталену традицію. Академічне літературознавство свідомо уникає аналізу взаємозв'язків між північноамериканським романтизмом і масовою літературою, зводячи останню до маргінального явища, що не варте серйозного дослідження.

**Мета статті** передбачає звернення до літературно-критичної спадщини По, яка традиційно сприймається крізь призму його ролі як натхненного митця та майстра високої літератури. Однак у цьому дослідженні акцент зроблено на його іншій іпостасі – літературного критика, який виявляв глибокий інтерес до феномена популярної, масової літератури та усвідомлював її значення як ключового рушія північноамериканського романтизму. Аналітичний підхід у цій статті спрямований на дослідження критичної діяльності По як складного й суперечливого дискурсу, що відображає особливості соціокультурних і естетичних процесів доби становлення романтизму в США.

## 2 МЕТОДИ

Дослідження базується на міждисциплінарному підході, що поєднує елементи літературознавчого, дискурсивного та культурологічного аналізу. Основним методологічним інструментарієм є *метод дискурсивного аналізу*, що дає змогу розглянути літературно-критичну діяльність Едгара Аллана По як багаторівневий феномен, сформований у контексті взаємодії «високої» та масової літератури.

## 3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Захоплення По масовою літературою, зокрема її сенсаційною складовою, значною мірою було зумовлене фінансовими міркуваннями. Як письменник, який повністю залежав від доходів від своєї творчості, він прагнув підвищити комерційну привабливість своїх творів. Водночас його прагматичний підхід не перешкоджав розвитку складного літературно-критичного дискурсу, де особисті фактори поєднувалися з глибокими естетичними та художніми концепціями.

У 1835 році його оповідання *Berenice* викликало гостру реакцію серед новоанглійських інтелектуалів, які розцінили його як аморальне й позбавлене художнього смаку. Така оцінка була цілком прогнозованою, оскільки твір відповідав стилістиці масової сенсаційної літератури, яка націлювалася на сильні емоційні реакції та навмисне шокування читача. Тематика оповідання – поховання живцем, викривлена свідомість божевільної людини та її жахливі вчинки – лише підсилювала цю спрямованість. Сам По визнавав провокативність тексту, зізнаючись редактору *Southern Literary Messenger*, що історія балансує на межі поганого смаку й навіть йому самому здається надто моторошною. Проте він підкреслював, що навмисно зробив її саме такою, адже «на подібні історії існує величезний попит» (Ostrom, 1976, с. 132).

Комерційний успіх сенсаційних творів став однією з провідних тем його оповідання *The Psyche Zenobia* (1831), де він прямо зазначав, що криваві й жахливі сюжети гарантують високі продажі, а отже, сучасний автор змушений відповідати цій тенденції (Mabbott, 1978, с. 340). По неодноразово замислювався над тим, як його твори сприймає широка аудиторія. Він пишався тим, що *The Golden Bug* розійшлося накладом у 300 тисяч примірників, але при цьому зауважував, що поема *The Raven* мала ще більший успіх: «птах переміг жука, хоча обидва вони абсолютно несерйозні» (Ostrom, 1976, с. 283).

Прагнучи закріпити успіх, По наполягав на повторному виданні свого сенсаційного оповідання *Eiros and Charmion*, що розповідало про зіткнення Землі з кометою, оскільки, за його словами, воно створило «справжню сенсацію» та мало позитивний вплив на популярність видання. Він також наголошував, що наклад журналу *Southern Literary Messenger* та *Graham's Magazine* різко зросли після того, як він став їхнім редактором, що свідчило про його вміння працювати в межах сенсаційної традиції та використовувати її для власного літературного й комерційного успіху.

У своїх численних рецензіях на твори сучасників і літературних оглядах По виявляв особливу увагу до сенсаційної літератури, вбачаючи в ній відображення настроїв демократичної маси та виразне уособлення динаміки й суперечливості американської дійсності. У своєму критичному аналізі творчості Натаніеля Готорна він зазначав, що письменникові притаманна «надзвичайно емоційна та майже дитяча ірраціональна захопленість популярною літературою», яка дозволяє йому глибоко відчувати її автентичність і самотність. По цінував митців, здатних черпати натхнення з хаотичної, інтенсивної реальності свого часу, й протиставляв їх прибічникам поміркованого мистецтва та традиційної естетики. На його думку, «шановані старі критики з *North American Review*» боялися будь-яких емоційних потрясінь і воліли залишатися осторонь динамічних змін у літературі (Thompson, 1984, с. 231).

По засуджував елітарне мистецтво за відірваність від актуальних суспільних запитів, водночас критикуючи його прихильників за небажання визнавати потужний вплив

сенсаційної літератури на читацьку аудиторію. Він наголошував, що більшість американських читачів прагне не абстрактної вишуканості, а гострих емоцій, посиленіх фантастичними й ірраціональними елементами. Саме тому респектабельні журнали ніколи не здобудуть справжньої популярності – вони, на думку По, «занадто пишномовні та пихаті, надто неповороткі, щоб відповідати стрімкому ритму сучасності» (Thompson, 1984, с. 232). Провал журналу Еверта Дайкінка *Arcturus* він пояснював його надмірною вишуканістю, що робило видання привабливим лише для вузького кола «літературних квієтистів».

Розробляючи концепцію власного журналу *Stylus*, По прагнув створити новий формат літературно-критичного видання. Він бачив свою потенційну аудиторію не в межах традиційних літературних кіл, а серед широкої читацької маси, заявляючи, що «весь світ – це єдиний можливий реципієнт, гідний письменника». Він був готовий уникати «зарозумілих і бездіяльних» літературних журналів, пропонуючи натомість тексти, що вирізнялися б «яскравістю, пікантністю, оригінальністю, індивідуальністю та незалежністю» – якостями, яких бракувало респектабельним виданням.

Втім, ставлення По до сенсаційної літератури не було беззастережно схвальним. Розуміючи, що американський письменник неминуче має бути сенсаційним, якщо хоче здобути читацьке визнання, він водночас застерігав від повного підпорядкування цьому принципу. По вважав неприпустимим, щоб автор ставав заручником сенсаційності, поступаючись естетичним та художнім цінностям.

Як критик і митець, він непримиренно ставився до «високої» літератури, відірваної від енергії сучасності. Водночас він не прагнув повністю інтегруватися в коло сенсаційних авторів, у творах яких експресивність переростала в хаотичність, а драматизм – у штучно культивовану естетичну безладність. Найбільше По відштовхували грубість, ексцеси та бездумне потурання найнижчим інстинктам, характерні для популярної літератури. Він критично оцінював її схильність до неконтрольованого вираження темних, руйнівних емоцій, які нерідко ставали відображенням соціального невдоволення та нестабільності.

Попри це, По не просто констатував недоліки сенсаційної літератури, а шукав шляхи її якісного перетворення. Його критичний дискурс відзначався глибокою аналітичністю та прагненням до конструктивності, орієнтованої на майбутнє американської літератури. Він розглядав можливість поєднання емоційного впливу сенсаційності з високими художніми стандартами, що могло б стати підґрунтям для нового етапу розвитку національної літератури.

По з тривогою ставився до надмірної жорстокості та хаотичності сенсаційної літератури, що була характерною для багатьох його сучасників. Зокрема, його взаємини з видатним представником цього напрямку Джоном Нілом були досить суперечливими. З одного боку, По відчував певну вдячність, оскільки Ніл одним із перших позитивно оцінив його твори. Ба більше, літературні прийоми та тематика Ніла стали для По важливим джерелом натхнення. У 1829 році він навіть присвятив йому збірку *Тамерлан та інші поезії*, визнаючи його «одним із беззаперечних геніїв» свого часу.

Водночас По непокоїла революційна, вибухова природа творчості Ніла, який у своїх романах відверто руйнував усталені моральні засади американського суспільства. Хоча він визнавав силу його книг, він також зазначав, що вони «виникають, ніби наслідок нападу божевілля, і здаються випадковими», занадто «екстравагантними, хаотичними та далекими від художньої досконалості». Сам Ніл не лише не заперечував таку характеристику, а й свідомо підтримував свою скандальну репутацію. Під псевдонімами він публікував критичні рецензії на власні твори, називаючи їх «отруйними» та «безсоромними», що лише посилювало інтерес аудиторії та сприяло комерційному успіху. По, однак, критикував такий підхід, вважаючи неконтрольовану ірраціональність руйнівною для художньої цілісності літературного твору.

Загалом його ставлення до сенсаційної літератури формувалося під впливом прагнення впорядкувати її хаотичність та надмірності. Це пояснює його жорстку критику багатьох сучасних йому письменників. Він вважав, що твори Томаса Холлі Чіверса нагадують

«божевільний сон, сповнений безглузвих і лякаючих образів, які перевершують навіть арабські казки» (Quinn, 1992, с. 367). Поезії Марії Брукс він характеризував як надмірно екстравагантні й пафосні, а Чарльза Фредеріка Бріггса звинувачував у вульгарності. Нариси Натаніеля Вілліса, на його думку, справляли «хімерне враження», а поезію Крістофера Пірса Крана він розцінював як занадто дивакувату. Роман *The Quacks of Helicon* Ламберта Вілмера, на думку По, був зіпсований «непристойними висловлюваннями та схильністю автора до грубих, брудних думок».

Подібно критично По ставився і до іноземної сенсаційної літератури. Він вважав роман британського письменника Гаррісона Ейнсворта *Guy Fawkes* «страшенно неймовірним», «хаотичним» і таким, що нагадує «марення, що балансує між кошмаром і безумством» (Thompson, 1984, с. 102). Романи-серіали Е. Дж. Бульвера-Літтона викликали у нього втому та роздратування через «безперервні, нелогічні зміни місця дії».

По особливо непокоїв образ «добродесного злочинця», популярний у сенсаційній літературі. Він вважав це серйозною загрозою для моральних орієнтирів читачів. Роман Моріса Маттсона *Paul Ulric* він розкритикував за втрату чіткої межі між добром і злом, а його головний конфлікт – виправдання злочинців через критику колоніального минулого Америки – викликав у По обурення (Thompson, 1984, с. 860). Не менше засудження отримав і бестселер Дж. Х. Інграма *Lafitte, the Pirate of the Gulf*, де головний герой, жорстокий вбивця, був зображений як гідний поваги персонаж. Аналогічні зауваження По висловив щодо роману Фредеріка Чеміра *The Spitfire*, в якому пірат і розбійник набував рис справжнього героя (Thompson, 1984, с. 457).

Таким чином, критична позиція По щодо сенсаційної літератури була неоднозначною. Він визнавав її силу й вплив, однак засуджував надмірну грубість, ірраціональність та аморальність. Його аналіз сенсаційних творів свідчить про прагнення не просто критикувати, а знаходити шляхи конструктивного перетворення цього напрямку, що стало одним із ключових елементів його літературно-критичного дискурсу.

По не меншою мірою турбувала корумпованість і жорсткі комерційні механізми американського літературного ринку, який сприяв поширенню сенсаційної літератури. В реаліях видавничої індустрії, де автори часто опинялися в залежному становищі, він вбачав загрозу не лише для окремих письменників, а й для літератури загалом. У творі *Secrets of a Magazine House* він змалював принизливе становище літератора, який, позбавлений правового захисту авторських прав, змушений працювати на ненаситних видавців фактично як наймит. Нарис *The Life of Thingum Bob* викривав продажність критиків, які без докорів сумління створювали схвальні рецензії на низькопробні сенсаційні твори. У рецензії на роман Ламберта А. Вілмера *The Quacks of Helicon* По на пряму називав американську видавничу галузь корумпованою системою, що керується не естетичними критеріями, а комерційним інтересом.

Протягом усього свого творчого життя По залишався в певному сенсі заручником масових видань. Однак його зацікавленість сенсаційною літературою пояснювалася не лише бажанням здобути популярність або комерційний успіх. Його літературно-критичний дискурс був набагато складнішим явищем, що поєднувало прагнення осмислити механізми впливу сенсаційності на масового читача та спроби підняти цю літературу на якісно новий рівень. Він був переконаний, що сенсаційність є мовою епохи, і якщо письменник опанує її, то зможе впливати на духовні орієнтири суспільства.

Водночас По прагнув підкорити та трансформувати сенсаційну літературу, подолати її естетичний та ідеологічний примітивізм. Він критично ставився до її схильності до експлуатації темних, підсвідомих, руйнівних інстинктів і неконтрольованих емоційних реакцій масового читача. Його підхід не полягав у простому запереченні чи відкиданні цього явища, а радше в пошуку способів його якісного переосмислення.

Варто зауважити, що літературно-критичний підхід По не був унікальним у контексті північноамериканського романтизму. Твори таких авторів, як Ральф Емерсон, Генрі Торо, Натаніель Готорн, Герман Мелвілл, Волт Вітмен та Емілі Дікінсон, які традиційно

сприймаються як взірці високої літератури відповідно до концепції «Американського Ренесансу», насправді були створені з використанням естетичних та стилістичних прийомів масової сенсаційної прози, яка домінувала в тогочасному культурному просторі.

Цю тенденцію визнавали й самі класики американської літератури. Емерсон зазначав, що «письменнику потрібна основа, яку він сам не здатен створити ... це міцне, глибинне підґрунтя, що сягає самого пекла... і цей фундамент надає йому масова свідомість» (Myerson, 1997, с. 321). Вітмен наголошував, що всі форми популярного читання – романи, газетні статті, чутки – є «добримом» для великої літератури, без якого вона не може існувати (Reynolds, 1996, с.129). Навіть Мелвілл у своєму романі *Pierre; or, The Ambiguities* показав, що духовне становлення митця неможливе без впливу низької літератури: «це був довгий перелік книг, про які навіть не здогадувалися його друзі – книг, які, здавалося, випадково трапилися йому на очі ... але зрештою вони злилися в потужний потік, що витікав із глибин його самотньої думки» (Melville, 1984, с. 21).

Таким чином, По не лише аналізував і критикував сенсаційну літературу, а й усвідомлював її невід’ємний вплив на формування національної літературної традиції. Його підхід полягав у прагненні подолати розрив між «високим» і «низьким» мистецтвом, знайти спосіб інтеграції сенсаційності в складніші літературні форми та використати її як інструмент глибшого художнього вираження.

Важливо наголосити, що підхід Едгара Аллана По до сенсаційної літератури не був унікальним серед його сучасників. Хоча концепція «Американського Ренесансу» традиційно розглядає його поряд із такими авторами, як Ральф Емерсон, Генрі Торо, Натаніель Готорн, Герман Мелвілл, Волт Вітмен та Емілі Дікінсон, як творця високої літератури, насправді всі ці митці певною мірою спиралися на стилістичні й естетичні прийоми масової літератури свого часу. Це підтверджується не лише аналізом їхніх творів, а й їхніми власними висловлюваннями. Наприклад, Емерсон зазначав, що письменник не може творити у вакуумі, оскільки йому необхідно спиратися на масову свідомість (Myerson, 1997, с. 321). Вітмен вбачав у популярній літературі живильний ґрунт для розвитку великої літератури, наголошуючи, що «усі різновиди легкого читання, романи, газетні статті, плітки» є незамінними для формування нових літературних тенденцій (Reynolds, 1996, с. 129). Мелвілл визнавав вплив навіть найнесподіваніших і найнижчих літературних джерел на формування творчої думки, зазначаючи, що письменницьке натхнення часто знаходиться у творах, про які навіть не здогадуються його колеги (Melville, 1984, с. 21).

По, як і інші представники романтизму, не лише взаємодіяв із масовою літературою, але й намагався осмислити її значення та потенціал. Його критичний дискурс формувався на перетині двох протилежних тенденцій – прагнення зберегти художню довершеність і необхідності адаптуватися до вимог масового ринку. Він не просто визнавав вплив сенсаційності на читацькі уподобання, а й розглядав її як інструмент, який міг би бути використаний для створення якісної літератури.

З одного боку, По критикував сенсаційну літературу за її хаотичність, моральну невизначеність і відверте потурання низьким інстинктам читача. З іншого боку, він розумів, що саме цей жанр відображає динаміку суспільних змін, відповідає запитам демократичної аудиторії та визначає напрямок розвитку американської літератури. По намагався знайти баланс між сенсаційністю та високими естетичними стандартами, використовуючи популярні жанрові елементи, але водночас наділяючи їх глибшими художніми смислами.

Його критичні огляди сучасної літератури свідчать про прагнення до реформування літературного процесу. Аналізуючи твори своїх колег, він демонстрував чітке розуміння того, що комерційний успіх не обов’язково має суперечити художній якості. Він визнавав необхідність залучення широкої читацької аудиторії, але водночас вважав, що сенсаційність повинна бути підпорядкована вищим мистецьким принципам.

Таким чином, підхід По був не просто критичним, а конструктивним. Він не лише виявляв слабкі сторони масової літератури, а й шукав способи її вдосконалення. Його літературно-критична спадщина має велике значення не лише для розуміння процесів, що

відбувалися в американській літературі XIX століття, а й для сучасного осмислення взаємодії між «високою» та масовою культурою. Його спроби інтеграції сенсаційності в серйозну літературу та формування нового літературного стилю стали важливим етапом у розвитку американської літератури, що зберігає актуальність і сьогодні.

#### 4 ВИСНОВКИ І НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз літературно-критичного дискурсу Едгара Аллана По дозволяє зробити висновок про його суперечливе, але водночас глибоке осмислення феномена сенсаційної літератури. Попри те, що По змушений був працювати в межах масового літературного ринку, його залученість до сенсаційного жанру не обмежувалася лише прагненням комерційного успіху. Він вбачав у ньому як небезпечні тенденції, що могли призвести до деградації художнього смаку, так і значний потенціал для оновлення літературного процесу.

По з особливою гостротою сприймав продажність і механізми функціонування американського видавничого ринку, який сприяв домінуванню сенсаційної літератури. У своїх творах і публіцистичних текстах він неодноразово викривав комерціалізацію літературної діяльності, безпринципність критиків, які просували низькопробні твори, та беззахисність письменників перед видавцями. Його роздуми щодо цього питання знайшли відображення у творах *Secrets of a Magazine House* та *The Life of Thingum Bob*, де він описав сувору реальність літературного бізнесу, а також у рецензії на *The Quacks of Helicon*, де відкрито назвав американську видавничу сферу корумпованою.

Водночас По не просто критикував сенсаційну літературу, а намагався осмислити її місце в літературному процесі та знайти шляхи її якісного перетворення. Він був переконаний, що сенсаційність є невід'ємною частиною епохи, мовою, якою промовляє суспільство. На його думку, американський письменник мав володіти цією мовою, щоб мати змогу впливати на читацькі смаки та моральні орієнтири. Проте він вбачав небезпеку в неконтрольованій експлуатації сенсаційності, що часто перетворювалася на грубий, хаотичний та аморальний інструмент маніпуляції масовою свідомістю.

По прагнув знайти баланс між естетичною довершеністю та емоційною виразністю, щоб підняти популярну літературу на новий рівень. Його критика спрямовувалася не лише проти догматичних прихильників «високого мистецтва», відірваного від живої дійсності, а й проти тих, хто безвідповідально використовував сенсаційність як самоціль. Він заперечував розмитість моральних меж, що часто супроводжувала популярні твори, особливо коли в них героїзували злочинців чи романтизували антисоціальні образи. Його критичний підхід дозволяє побачити спробу подолання примітивізму сенсаційної літератури та формування на її основі якісно нової художньої традиції.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Gunn, G. (1975). *F. O. Matthiessen: The Critical Achievement*. University of Washington Press.  
 Mabbott, T. O. (Ed.). (1978). *Collected Works of Edgar Allan Poe* (Vol. I). Harvard University Press.  
 Melville, H. (1984). *Pierre, or, The Ambiguities*. Literary Classics of the United States.  
 Myerson, J. (Ed.). (1997). *The Selected Letters of Ralph Waldo Emerson*. Columbia University Press.  
 Ostrom, J. W. (Ed.). (1976). *The Letters of Edgar Allan Poe* (Vol. II). Gordian Press.  
 Quinn, A. H., & O'Neill, E. H. (Eds.). (1992). *The Complete Tales and Poems of Edgar Allan Poe: With Selections from His Critical Writings*. Barnes & Noble.  
 Reynolds, D. (1996). *Walt Whitman's America: A Cultural Biography*. Vintage Books.  
 Thompson, G. R. (Ed.). (1984). *Edgar Allan Poe: Essays and Reviews*. The Library of America.

#### REFERENCES

- Gunn, G. (1975). *F. O. Matthiessen: The Critical Achievement*. University of Washington Press.  
 Mabbott, T. O. (Ed.). (1978). *Collected Works of Edgar Allan Poe* (Vol. I). Harvard University Press.  
 Melville, H. (1984). *Pierre, or, The Ambiguities*. Literary Classics of the United States.  
 Myerson, J. (Ed.). (1997). *The Selected Letters of Ralph Waldo Emerson*. Columbia University Press.

- Ostrom, J. W. (Ed.). (1976). *The Letters of Edgar Allan Poe* (Vol. II). Gordian Press.
- Quinn, A. H., & O'Neill, E. H. (Eds.). (1992). *The Complete Tales and Poems of Edgar Allan Poe: With Selections from His Critical Writings*. Barnes & Noble.
- Reynolds, D. (1996). *Walt Whitman's America: A Cultural Biography*. Vintage Books.
- Thompson, G. R. (Ed.). (1984). *Edgar Allan Poe: Essays and Reviews*. The Library of America.

**Mykhailo Kalinichenko. Discursive Analysis of Edgar Allan Poe's Literary Criticism.** The article explores the literary-critical discourse of Edgar Allan Poe, focusing on its specificity and influence on the development of American literature. Special attention is given to the interplay between "high" and mass sensational literature, which Poe regarded as both a destructive force and a resource for shaping new artistic strategies. His views on sensationalism as an integral part of 19<sup>th</sup>-century American culture, catering to the demands of a democratic society, are examined. The study employs discourse analysis, historical-genetic, and comparative methods to contextualize Poe's literary criticism within the broader framework of North American Romanticism. His assessments of contemporary writers, including Nathaniel Hawthorne and John Neal, are analyzed. The findings highlight Poe's dual critique – he condemned elite literature for its detachment from social realities while also opposing the uncontrolled exploitation of sensationalism, which he saw as a threat to artistic integrity. The results demonstrate that Poe's critical discourse was shaped by the tension between maintaining artistic refinement and adapting to the demands of the mass literary market. His approach was not merely analytical but also constructive – he sought ways to refine sensationalism into a higher artistic form. Thus, his literary criticism remains significant not only for understanding 19<sup>th</sup>-century American literature but also for contemporary discussions on the interaction between high and popular culture.

**Keywords:** literary criticism; Edgar Allan Poe; sensational literature; American Renaissance, penny newspapers; Romanticism; discourse; American literature.

*Received: March 1, 2025*

*Accepted: May 9, 2025*